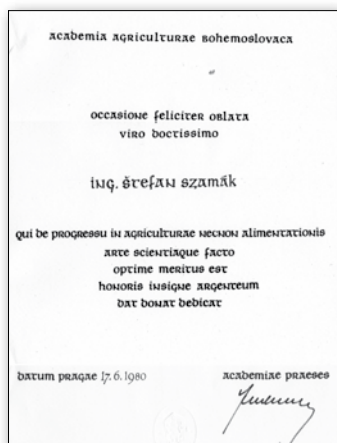
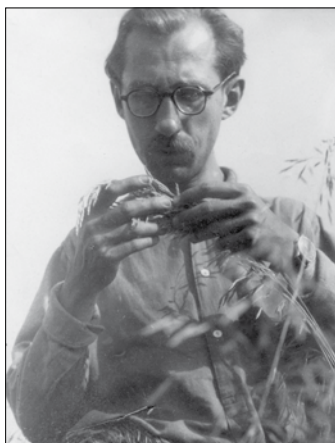

” Szamák István (* 1920–† 2010)

Évezredekkel ezelőtt, amikor az ember letelepedett, és elkezdett a növénytermesztéssel foglalkozni, nagy előrelátással már akkor a legjobb növények magvait tette el vetőanyagként a következő évekre. A természetett növényfajták genetikai szerkezetének megváltoztatására tehát már az emberi civilizációk történelmének korai szakaszában sor került, ám ekkor még nem beszélhetünk tudatos nemesítésről, csupán a vetőmag egyszerű kiválogatásáról. A növénynemesítésben alkalmazott tudományos ismeretek olyan búzafajták megszületéséhez vezettek, amelyek valóságos „zöld forradalmat” jelentettek.

Nagy szerepük volt a búzanemesítésben a szlovákiai nemesítőknek is, akik között a legjelentősebb **Szamák István** mérnök volt. Szamák István az újhelyi gabonanemesítő állomáson dolgozott, melyet 1912-ben báró Kuffner Károly de Diószegh alapított.

Szamák István orvoscsaládból származott, 1920-ban Pozsonyban született, ott kezdett el iskolába járni. Már az iskolában jó alapokat kapott, főleg ami a nyelvismeretét illeti. Megtanult magyarul, németül, szlovákul és később további nyelveket is elsajátított. Amikor elhagyta a gimnáziumot, már nyolc nyelvet ismert – a magyart, németet, szlovákot, csehét, angolt, finnt, franciát és a latint.

Úgy tűnhet, hogy az idegen nyelvek érdekelték leginkább, de ez nem volt igaz. Érdeklődési köre sokkal tágabb volt, és a gimnázium befejezése után Prágában szerette volna folytatni tanulmányait, ahol a pedagógiai karon biológiát és kémiát hallgatott volna. Sajnos 1938-ban Európát a háború veszélye fenyegette, így Prága helyett édesapja Mosonmagyaróvárra küldte, ahol a mezőgazdasági akadémián tanult. Befejezése után a pozsonyi Komenský Egyetemre járt, ahol biológiai és kémiai tanulmányokat folytatott.

A diószegi növénynemesítőben kezdett el dolgozni, ahol főnemesítőként 1943. szeptember 20-tól (első főnöke Friedrich Béla volt) 1993-ig dolgozott, több mint 50 éven át. Nyugdíjba 71 éves korában vonult.

Már karrierje kezdetén híressé vált. A front átvonulása után, 1945-ben a gabonanemesítő állomásokon a nemesítő anyagokból sok tönkrement, de Diószegen, Szamák mérnök úrnak köszönhetően, sikerült több biológiai anyagot megmenteni, elsősorban őszi búzát, tavaszi árpat, borsót, kukoricát és más terményeket.

1947 és 1949 között, Szamák Istvánnak köszönhetően, sikerült Újhelyen, a nemesítés cél-

jára új épületeket kialakítani. Alkotómunkássága idején önállóan vagy a munkacsoportjával közösen több gabonafajta nemesítését végezte el, így hozva létre a következő fajtákat: őszi búza (Nová 200), B 35, Košutka, Livia és Sana, valamint a zab (Gratus), lencse (Slovenská modrá), köles (Slovenské červené), árva rozsok (ZK 1957), tarajos búza (Mužla) nemesített fajtáit.

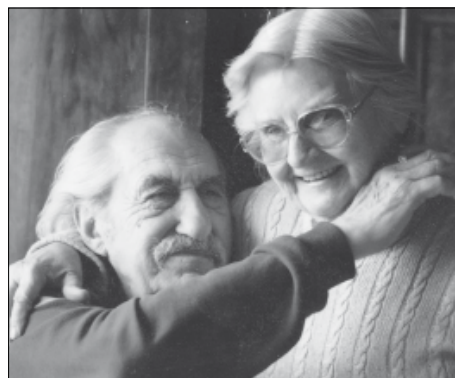
Szamák István az 1945–1948-as években részt vett a szlovákiai növénynemesítő állomások megépítésében. Részt vett a kakaslomnici (Veľká Lomnica) növénynemesítő létrejöttében, a hüvelyesek biológiai anyagának átcsoportosításával pedig a kocsóci (Kočovce) nemesítő állomás működésének felújításában vállalt szerepet. 1945 és 1949 között részt vett a búza, a répa és más termények nemesítésének felújításában a bucsányi (Bučany) növénynemesítő állomáson, és ugyanabban az időszakban közreműködött az úszori (Kvetoslavov) növénynemesítő létrehozásában is. 1947-től Haraj mérnökkel együtt megkezdtek az őszi búza

és a tavaszi árpa kísérleti termesztését a gombai (Hubice), tótmegyeri (Palárikovo), holicsi (Holíč), márkusfalvi (Markušovce), nagyidai (Veľká Ida), tornai (Turňa nad Bodvou) és véglassi (Viglaš) csehszlovák állami gazdaságokban.

A mezőgazdaság fellendülésének kezdetén (1947–1955) Szamák István értékes szakmunkát végzett Szlovákia egész területén. A nemesítések mellett ez a munka elsősorban a felvilágosításra, a szak- és előadói tevékenységre irányult. Szakmai tapasztalataival segítette a mezőgazdászokat, mégpedig a sűrűn vetett gabonafajták, a kukorica, a hüvelyesek, takarmánynövények, de más termények, mint a mák, zab, lencse, fű stb. nagy területen történő termesztésének bevezetése kapcsán. Nemesítői munkássága idején számos fiatal növénynemesítő szakmai pályafutását egyengette.

Nyugdíjas korában is volt egy kis kertje, és benne egy botanikai gyűjteménye. Szeretettel foglalkozott különböző növények, pl. az eper termesztésével és nemesítésével, habár már csak a saját örömeire és szükségletére.

Arra a kérdésre, miért kezdett el annak idején a búza nemesítésével foglalkozni, 2004-ben

ezeket mondta: „Miért kezdtem el csak a búzával foglalkozni? Mert korparancs volt. 1970-ben csatlódtunk az örök szövetségünkben, nem segített rajtunk a nagy búzahiány idején. Akkor született meg a döntés, hogy minden erőnket a saját búzafajtáink kinemesítésére kell fordítani. Ez olyannyira sikerült, hogy az akkori Csehszlovákia önellátó lett búzából. Manapság nem sikkes dolog beszélni róla, de a sokéves nemesítői munkámat az előző rendszer elismerte, és a sösszigeti (Solarov, Dunaszzerdahelyi járás) Bartalos Menyhért nemesítő kollégával és Duba Gyula íróval egyetemben, Prágában átvtük a Klement Gottwald Érdemrendet. A sösszigeti kollégákkal maximálisan együttműködtünk, és Rákóczi Lajos, akit nagyon megkedveltem, még a mai napig is ellátogat hozzám. Jól el tudunk diskurálni, de azt kell megállapítanunk, hogy ez a mostani világ mintha rosszra fordult volna. Minden csak a pénzről, az üzletről, a pozícióról szól. Ez elszomorít, de remélem, hogy az Európai Unióban jobb sora lesz Szlovákiának is. Az új Európa előnyeit részben majd az én gyermekeim látják meg. Ketten kertészmérnöki végzettséget szereztek, egy biológusként diplomázott, egy pedig bölcsészként. Az igazi európai jövő azonban a tizenegy unokámra vár.”

Ahhoz, hogy az ember eredményes munkát végezhesen, szükséges a biztos és megértő családi háttér is. Ezt felesége, Livia teremtette meg a számára, újhelyi, majd galántai otthonukban. 62 éven keresztül éltek együtt, és az egyik új búzafajtaért öröla nevezte el.

Mindketten előbb a Vox Humana (1969–1986) később a galántai Kodály Zoltán Daloskör lelkes, hűséges tagjai voltak 1985-től 25 éven keresztül.

A növénynemesítő a munkája mellett a művészetnek, a zenének és az irodalomnak szentelte idejét.

Szamák István mérnök, a legjelentősebb nemesítők egyike, hosszantartó betegség után, 2010. szeptember 25-én hunyt el Galántán. Széles érdeklődési körű, érdekes ember volt. Otthonában könyvekkel, fényképekkel, az unokák, dédunokák rajzaival vette magát körül, szobájának mennyezetén pedig Finnország térképe..., ez az otthon máig e kiváló ember személyiségét sugározza.

(ES)

Forrás:

a Szamák család archívuma

Ing. Ludovít Slezák, Csc., Hordeum, s. r. o. Galantské noviny – Galántai Újság, 2004/4